

**A JÖVŐ NEMZEDÉKEK ÉRDEKEINEK VÉDELME TELLÁTÓ
BIZTOSHELYETTES**

**A jövő nemzedékek szószólójának figyelemfelhívása
a természeti tőke, ezen belül a fák értékelésének fontosságáról**

Ügyszám: AJB-4082/2021.

Az elmúlt időszakban számos fakivágási eljárást vizsgált az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, emellett sok olyan esetről szereztem tudomást, ahol különböző beruházások, fejlesztések érdekében végeztek (hatósági engedély birtokában) fakivágási munkálatokat elsősorban a települések területén. Minden esetről elmondható, hogy a kivágott fák és az általuk képviselt ökológiai szolgáltatások összességében komoly értéket képviseltek az adott településeken, illetve az élőhelyek közötti megfelelő kapcsolatok biztosításában.

Az alapvető jogok biztosa már 2012-ben a Belváros Főutcája projektet érintő jelentésében¹ felhívta a figyelmet arra, hogy a településeken² „belüli zöldfelületek mértéke egy város által biztosított életminőség megítélése során azért is kiemelten kezelendő elem, mivel a városok nagy többségében e felületek nem állnak megfelelő mértékben rendelkezésre. Az általuk nyújtott „szolgáltatásokra” azonban a városi környezetben különösen nagy szükség van, tekintettel az élettér sűrűségéből adódó, az élet minőségében mérhető negatív hatásokra.”³

A városi fák környezetvédelmi és egészségügyi jelentősége több szempontból is kiemelkedő. Pormegkötő képességüknel fogva tisztítják a levegőt, a fák koronája zajszűrő, zajcsökkentő. A fotoszintézis során széndioxidból és vízből szerves anyagot (főként cellulózt) építenek. Ez a folyamat többszörösen is hasznos, mert a fa a CO₂ megkötése mellett O₂-t bocsát ki. A fák lombja értékes szerves anyag, fontos tápláléka sok lebontó szervezetnek, a képződő humusz a talaj termőképességét biztosítja. A lombkorona emellett szerepet játszik a biológiai sokféleség megőrzésében, így számos rovar és madárfaj élőhelye.

Az árnyékolásnak is jótékony hatása van: egyrészt a fák árnyéka védelmet nyújt az elvékonyodó magas légköri ózonréteg miatt lényegesen megnőtt, veszélyes UV-B sugárzás ellen, másrészt csökkenti a hőmérsékletet (az infravörös sugárzás árnyékolásával) – a lombos fák nyáron árnyékolnak, lombhullás után télen, amikor rövidek a nappalok és a nap is alacsonyban jár, átengedik a fényt. Mindezekon túlmenően mérsékelik a talaj nedvességtartalmának párolgását.

A fák megváltoztatják a helyi mikroklímát, elsősorban a gyökérrzel felszívott víz elpárologtatásával. Csökkentik az esővíz eróziós hatását, mivel az eső közel egyharmadát felfogják a lombkoronában és onnan el is párologtatják. A relatív páratartalom magasabb, a levegő hőmérséklete 2-5 fokkal alacsonyabb lesz fákkal sűrűn beültetett területen az árnyékolás és a párologtatás hőelvonó hatásának köszönhetően. E tulajdonságoknak különös jelentősége van a fűsivataghoz hasonló nagyvárosi környezetben. A lakótelepeken klímaberendezések tömegét lehetne kiváltani sűrű faültetéssel, amely sokkal olcsóbb és energiatakarékos megoldás.

Fentiek mellett ugyanakkor nem kizárólag a fákból áll a városi zöld terület. Nem szabad megfeledkezni a gyepek és cserjék pozitív hatásairól sem. A városi utcákban, tereken található zöld felületek faültetés hiányában is – oxigéntermelő, illetve pormegkötő tulajdonságaik mellett –

¹ Az alapvető jogok biztosának AJB-1082/2012-es számú jelentése

² Bár a jelentés – mivel fővárosi témájú vizsgálat lezárásaként készült – a „városi fák” kifejezést használja, ugyanakkor a megállapítások kiterjesztendők a városon túlmenően a települési környezetre is.

³ A jelentés megállapításai szerint: „a városi környezet alakítása és átépítése kapcsán különösen fontos a közterületi zöld felületek növelése. Budapesten 14,4 m² zöldfelület jut egy lakosra, ami nemzetközi összehasonlításban igen alacsony (Berlinben ugyanez az arány 24 m², míg Bécsben 124 m² körüli).” A fővárosi Radó Dezső Terv adatai alapján jelenleg ennél is kevesebb az egy főre jutó zöldfelület. Az rdt.budapest.hu honlap adatai alapján ez az adat 2019-ben 6 m² volt.

nagymértékben hozzájárulnak az épületek által visszatükrözött hőhatás csökkentéséhez, ezáltal az élhető közterületek kialakításához.”

A közelmúltban gyakran láthattuk, hogy egy adott település fejlesztési beruházásai fás területet érintettek, és az új építmények elhelyezése csak nagyszámú faegyed kivágása, a zöldfelület megszüntetése árán valósulhatott meg. Az építmény-elhelyezésből eredő fakivágások mellett ugyanakkor egyéb tipikus eseteket is tapasztaltunk: néha a vasútvonal villamosítása miatt kerültek veszélybe több évtizedes fasorok, mert a fák a fasor mellett futó vasút villamosításához szükséges, oszlopokra szerelt vezetékek melletti biztonsági sávon belülre estek. Máskor közvilágítási célú kábelfektetési munkálatok veszélyeztették a fákat, mert a kivitelező az egészséges, jelentős koronamagasságú nemes fákból álló fasor egyedeinek törzsétől 30–40 cm-re alakította ki a kábelárkot, amivel átvágta a fák gyökérzetét.

A fás szárú növényeket érintő beavatkozások a környezet alkotmányos védelmével kapcsolatban több alapvető kérdést is felvetnek, ezért a témában általános jelleggel az alábbiakat szeretném kifejteni.

1. Az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdése alapján *a természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.*

A P) cikk több határozatban tárgyalt alkotmánybíróági értelmezése szerint az Alaptörvény megjeleníti a fenntarthatóság követelményét, ami az állam, a gazdaság, és minden magánszemély részére irányt szab a környezeti értékekkel való felelős bánásmódhoz. A Nemzeti Hitvallás az Alkotmánybíróság értelmezésében egyértelműen megjelöli az „állam és mindenki” részéről elvárt magatartásokat: 1. a védelem, 2. a fenntartás, és 3. a jövő nemzedékek számára történő megőrzés. A természeti erőforrások jövő nemzedékek számára történő megőrzésével összefüggésben pedig a jelen generációt a választás lehetőségének megőrzése, a minőség lehetőségének megőrzése és a hozzáférés lehetőségének megőrzése terheli. A minőség megőrzésének követelménye szerint törekedni kell arra, hogy a természeti környezetet legalább olyan állapotban adjuk át a jövő nemzedékek számára, mint ahogyan azt az elmúlt nemzedékektől kaptuk.⁴

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint ugyanakkor a jövő generációk érdekeinek védelme nem kizárólag a P) cikkből vezethető le: az Alaptörvény 38. cikk (1) bekezdése értelmében *„[a]z állam és a helyi önkormányzatok tulajdona nemzeti vagyon. A nemzeti vagyon kezelésének és védelmének célja a közérdek szolgálata, a közös szükségletek kielégítése és a természeti erőforrások megóvása, valamint a jövő nemzedékek szükségleteinek figyelembevétele.”* Amint a testület kifejtette, a nemzet közös örökségébe tartozó vagyontárgyakkal való felelős gazdálkodás egyik Alaptörvényben nevesített célja, nevezetesen a jövő nemzedékek szükségleteinek meghatározása nem politikai kérdés, azt mindenkor tudományos igénnyel lehet és kell meghatározni, az elővigyázatosság és megelőzés elvének érvényesülésére is figyelemmel.⁵

A P) cikk tartalmának védelme tekintetében az Alkotmánybíróság kiemelte, hogy az a „bizalmi vagyonkezelő” – a kortárs jog nemzetközi elméletében public trust doktrínaként ismert – környezeti és természeti értékekre vonatkozó koncepciójának alkotmányjogi megfogalmazásán alapul. Ennek lényege, hogy az állam a jövő nemzedékek mint kedvezményezettek számára egyfajta bizalmi vagyonkezelőként kezeli a rá bízott természeti és kulturális kincseket, és a jelen generációk számára csak addig a mértékig teszi lehetővé ezen kincsek használatát és hasznosítását, ameddig az a természeti és kulturális értékek mint önmagukért is védelemben részesítendő vagyontárgyak hosszú távú fennmaradását nem veszélyezteti.⁶

2. A jövő nemzedékek érdekeinek érvényesítése szempontjából a minket körülvevő természeti környezet megőrzése és minőségének fenntartása alapvető jelentőségű: az Alkotmánybíróság által meghatározott elvárásoknak a mindezzel való körültekintő bánásmóddal tudunk eleget tenni.⁷ A

⁴ 13/2018 (IX.4.) AB határozat [13]

⁵ 13/2018 (IX.4.) AB határozat [15]

⁶ 14/2020.(VI.09.) AB határozat [22]

⁷ A biológiai sokféleség csökkenéséről, az ökológiai rendszerek védelmének szükségességéről, valamint az államot terhelő kiemelt felelősségről a jövő nemzedékek szószólója *„A nemzeti parkok mint a természeti és kulturális értékek*

környezethez való felelősségteljes viszonyulásunk nélkülözhetetlen része, hogy a rendelkezni jogosultak az érintett környezeti elemek valós értékével tisztában legyenek.

A panaszolt ügyek tanulsága szerint azonban ez a gyakorlatban koránt sincs így. A megismert fakivágási eljárások közös jellemzője, hogy azokban – a hatályos ágazati jogszabályok előírásaival összhangban – nem jelenik meg az érintett fák valós értékének mint természeti tőkének a felmérése, és ezen értéknek az érvényesítése.⁸ Ennek alapján az esetek jelentős részében az sem állapítható meg, hogy egy-egy beavatkozással milyen értékű környezeti vagy természeti tőkét kockáztatunk, vagy vonunk el a jövő nemzedékektől. Ezért indítottam el már korábban egy tudományközi szakmai párbeszédet a hazánkban már használt, illetve használható értékelési módszerekről, amelyek képesek megjeleníteni a P) cikk által védett természeti tőkeelemek vagyoni értékét a jogi-gazdasági döntéshozatali folyamatokban.⁹

A jelenleg hatályos szabályok szerint a fákat érintő rendelkezéseket *a fás szárú növények védelméről szóló 346/2008. (XII. 30.) Korm. rendelet* tartalmazza. Sem e rendelet, sem más egyéb jogszabály nem tartalmaz előírást a fák értékelésére, és különösen kivágásuk esetén annak értékarányos visszapótlására. A fás szárú növényekkel (de akár önmagában a zöldfelületekkel) kapcsolatos jogszabályi előírásokból ugyanis egy lényeges szempont hiányzik. Nevezetesen, hogy a környezetünket alkotó – és az urbanizált körülmények között élők esetében korlátozott mértékben elérhető és ezért fokozottan értékes – **természetes környezeti elemek** (zöldfelületek, fás szárú növények, az ezek által biztosított élőhely stb.) **olyan szolgáltatásokat nyújtanak a településeken – és ezen belül is kiemelten a városi környezetben – élők számára, amelyek alapvetőek és ezért elismerendő, és egyben érvényesítendő értékkel bírnak.**¹⁰

Amint azt hivatali elődöm a Fatestvér Programról¹¹ szóló javaslatában megfogalmazta, „*a fás szárú növények az egészségre, az életminőségre, a települési környezetre való közvetlen kedvező hatásainak, ökológiai szolgáltatásainak pénzben kifejezhető értéke van. A beépített (bel)területeken – az emberi lakókörnyezetben – az általuk nyújtott ökológiai és egyéb szolgáltatásaik sokkal jelentősebbek, mint a külterületeken számos esetben, azonban ezen szolgáltatások megújulása nem garantált. Erre tekintettel az irányadó jogi szabályozásnak ezt a pénzbeli értéket kell visszatükröznie és érvényesítenie. (...) Elsődleges szempont a szabályozásban annak rögzítése, hogy a fás szárú növény a nemzeti vagyon részét képező természeti érték. Jelenleg több faértékelési módszer is létezik (Párkányi, Radó, Radó-Párkányi, a szakmai alapon a Magyar Faápolók Egyesülete stb.), azonban a mindennapokban a fák tényleges értékének meghatározása nem ezek alapján történik. (...) Ennek alapfeltétele a fák értékelésére – ökológiai szolgáltatási és monetáris értékelési szempontból – vonatkozó, módszertant tartalmazó rendelkezések megalkotása.*”¹²

Mivel a fás szárú növényeknek adott helyzetben, adott egészségi állapotukra vonatkozó tényleges és valós értéke az azokat érintő döntések során érzékelhetően nem jelenik meg, ezért a fák és az általuk nyújtott ökológiai szolgáltatások védelme hátrányba kerül. Az adott településfejlesztési vagy -rendezési döntés meghozatalakor ugyanis a különböző értékek nem érvényesülnek együttesen, ezáltal nincsenek is egymással összevetve. Így egy-egy beavatkozás esetén a fák kivágása, vagy – akár a fák egészségi állapotának csökkentésével is együtt járó – jelentős mértékű csonkítása (ahogy például a fent említett kábelfektetési munkával járó gyökérsérülések) látszólag technikai jellegű kérdésnek tűnhetnek, miközben természeti szempontból valójában jelentős hatással járnak, és egyértelmű értékvesztést eredményeznek. A beruházások megvalósításáról

őrzői a jövő nemzedékek számára” és „A délvidéki földikutyta fokozottan védett fajának megőrzéséről a jövő nemzedékek számára” című elvi állásfoglalásaiban írt.

⁸ A pótlás vagy pénzbeli megtérítés mértékéül szolgáló törzskörméret alapulvétele nem feleltethető meg e kívánalomnak.

⁹ „*A természeti tőke értékelése az Alaptörvény tükrében*” c. szakmai műhelyülés anyagai elérhetőek az alábbi linken:

<https://www.ajbh.hu/en/jnbh-kiadvanyok>

¹⁰ A témát érintően a közelmúltban a madarak és fák napja alkalmából adtunk ki közös közleményt az alapvető jogok biztosával, amelyben a természeti környezet és az ember mentális egészségének a kapcsolatára hívtuk fel a figyelmet:

<https://www.ajbh.hu/en/-/az-alapveto-jogok-biztosa-es-a-jovo-nemzedek-szozszoja-koz-kozlemenye-a-madarak-es-fak-napja-alkalmabol?inheritRedirect=true&redirect=%2Fen%2Fkezdolap>

¹¹ Az alapvető jogok biztosának a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó helyettesének, a jövő nemzedékek szószólójának javaslata a Fatestvér Programról. A teljes javaslat elérhetősége:

http://www.ajbh.hu/documents/10180/2762244/Jogalkotasi+kezdemenezes_OGY+hat_Vegso_fatestvér_program.pdf/51833691-dac8-65d7-9edd-5ca70c400747

¹² Az alapvető jogok biztosának a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó helyettesének, a jövő nemzedékek szószólójának javaslata a Fatestvér Programról, 10. és 12. oldal

született döntések során többnyire hiányzik az integrált ökológiai szemlélet, az esetek zömében maguk a beruházások elegendő és elégséges indokul szolgálnak az engedélyek kiadására. Mindez pedig azt jelenti, hogy a természetnek, valamint a **jövő nemzedékeknek az érdekei, továbbá az azokban bekövetkezett veszteség nem érvényesül kellő súllyal sem a tervezés, sem a döntéshozatal során**. A fák valós értéke megfelelő ismeretének – és megtérítési kötelezettségének – hiánya pedig azzal jár, hogy a gyakorlatban – a megelőzés elve alapján – nem kerül sor az esetlegesen szóba jöhető alternatív megoldások vizsgálatára.

A környezeti javak értékének figyelmen kívül hagyása kapcsán a jövő nemzedékek országgyűlési biztosa egy korábbi, szigetvári zajpanasszal kapcsolatos állásfoglalásában¹³ az ügyön túlmutató jelleggel mondta ki, hogy sérti a fenntartható fejlődés és a megelőzés elvét, ha a környezeti javakat, elemeket ingyenesnek¹⁴ tekintve, azok terhelését a beruházási, fejlesztési döntéseknél figyelmen kívül hagyják.

Az emberiség növekvő területfoglalásából, különösen a városi lét változásából fakadóan – még a lehető legjobb szándék mellett is – valamilyen mértékben óhatatlanul károsítjuk a körülöttünk lévő környezeti elemeket. Amennyiben **e beavatkozásoknak valós értékű ellentételezése és a jövő nemzedékek számára való visszatérítése, pótlása nem történik meg, az az Alaptörvény előremutató rendelkezésével ellentétes helyzetet idéz elő**.

Hangsúlyozandó emellett, hogy amennyiben a fás szárú növényekre vonatkozó rendelkezések nem biztosítják szabályozási tárgyuk valós értékének figyelembevételét és ennek érvényesítését, az komoly aggályokat vet fel a vonatkozó alapjogok érvényesíthetősége kapcsán.

3. A jogalkotó a fás szárú növényekre vonatkozó rendelkezéseket kormányrendeleti szinten állapította meg, ez a szabályozási szint nem feltétlenül elegendő az Alaptörvényben képviselt értékvédelem szempontjából, kiváltképpen, ha a konkuráló érdekek szabályozási szintje magasabb. Emellett komoly veszélyt jelent az, hogy a generális szabályozás önmagában sem nyújt elegendő védelmet, a kormányrendelet által lehetővé tett számos kivétel¹⁵ miatt. E kivételek többsége a hatályuk alá tartozó fás szárú növények védelmére szinte¹⁶ semmilyen előírást nem tartalmaz, mivel a főcélként megjelenített célzott, infrastrukturális (közútkezelés, villamosenergia-szolgáltatás, távhő-szolgáltatás, vasúti közlekedés stb.) érdekek szempontjából a növények jobbra mintegy mellékes tényezőkként jelennek meg. Az ilyen eltérő szabályok keretében a **fák a szabályozással biztosított védelem szempontjából „légüres térbe” kerültek, és az őket egyébként megillető alkotmányos védelem nélkül maradtak. Nem vitás, hogy az adott egyedi jogszabályban megfogalmazott infrastrukturális szükségletek alapvető jelentőségűek, ez azonban nem zárja ki az e körbe tartozó fás szárú növények teljes életciklusára (telepítésre, kezelésre és kivágásra) kiterjedő, nélkülözhetetlen garanciális szabályok megalkotását, amely figyelembe veszi a fák által nyújtott ökoszisztéma szolgáltatások¹⁷ értékét is, összhangot teremtve a különböző védendő érdekek között**.

Számos szakmai és zöld felületet fenntartó szervezet is jelezte, hogy a fenti szabályozási hézagok miatt problémás a fás szárú növényekkel kapcsolatos védelmi szempontok érvényesítése és képviselete, amit az is nehezít, hogy a fákat érintő egyes beavatkozásokat végző szervezetekre (pl. közút, vasút, közművek) vonatkozó szabályok magasabb jogszabályi, vagyis törvényi szinten állnak.

¹³ JNO-20/2010. - a Jövő Nemzedékek Országgyűlési Biztosának állásfoglalása a szigetvári SPAR áruház üzletgyi létesítményei által okozott zavaró zajhatás tárgyában

¹⁴ Útalva a korábbi megjegyzésre, a fapótlás mértékeként esetlegesen előírt pénzbeli megváltás értéke álláspontom szerint nem azonosítható a fák valódi értékével, még ha természetesen egy fakivágási eljárásban meghozott fapótlás vagy kompenzációs intézkedés az engedélyesre vonatkozó anyagi teherrel jár is.

¹⁵ A fás szárú növények védelméről szóló 346/2008. (XII. 30.) Korm. rendelet (2) bekezdése szerint e rendelet hatálya nem terjed ki: a) a külön törvény hatálya alá tartozó fás szárú növényekre; b) a fás szárú ültetvényekről szóló kormányrendelet szerint létesített ültetvényekre; c) a szennyvíz, szennyvíziszap és hígtrágya elhelyezésére, hasznosítására szolgáló fával borított területre; d) az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló kormányrendelet hatálya alá tartozó területre.

¹⁶ Kivételet képez ez alól megfelelő szabályozás biztosítása révén az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény és a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény.

¹⁷ Ökoszisztéma szolgáltatásoknak nevezzük mindazt a sok hasznot, melyet az emberiség kap az élővilágtól; négy fő csoportja a fenntartó (pl. elsődleges produkció), szabályozó (beporzás, biológiai védekezés), ellátó (pl. élelmiszerek) és kulturális (pl. kirándulás) szolgáltatások. Az ökoszisztéma szolgáltatások pozitívan összefüggenek a biológiai sokféleséggel. In: Báldi András: Ökoszisztéma szolgáltatások.

http://eduvital.net/files/biol-hatteranyag/Baldi_Okoszisztema%20szolgalatas.pdf (2021.06.11.)

Ennek következtében a fás szárú növények védelmi lehetőségeit és érvényesítésüket – megfelelő törvényi szintű védelem hiányában – a szabályozási szint eltérő hierarchikus helyzete is befolyásolja.

Mindennek aggályos mivoltára már a Fatestvér Program is felhívta a figyelmet: „*Különösen fontos ennek a kitételnek olyan tartalmú megfogalmazása is, hogy azon fásszárúak esetén, amelyek a jelenlegi szabályozás alapján más ágazati jogszabály hatálya alá tartozónak minősülnek, a koncepció nyomán elfogadott eljárási szabályoktól – amely a fák kivágása esetén is érvényesül – csak annyiban és akkor van lehetőség eltérni, amennyiben azokat más ágazati törvényi szabályozás kellő szabályozási részletességgel és legalább azonos vagy szigorúbb feltételekkel tartalmazza.*”¹⁸

Kiemelendő, hogy a hazai jogszabályi hierarchia legmagasabb fokán álló jogszabály, az Alaptörvény – az Alkotmánybíróság által kifejtetteknek és rögzítetteknek megfelelően – a korábban részletezett hármaskötelezettségét *mindenkire vonatkozóan írja elő*.¹⁹ E rendelkezésnek még abban az esetben is irányadó jelentőségűnek kell(ene) lennie, ha e követelmények az alacsonyabb szintű ágazati jogszabályok egyedi rendelkezéseként nem jelennek meg. Ebből következően minden érintettnek az Alaptörvény P) cikkében foglalt alkotmányos értékek védelmére (is) figyelemmel kell(ene) végeznie tevékenységét.

A jogbiztonság követelményéből következően azonban mindenképpen indokolt, hogy a jogalkotó az Alaptörvénnyel összhangban álló jogszabályokat megalkossa, a jogalkalmazók pedig az alacsonyabb rendű jogszabályokat az Alaptörvénnyel összhangban értelmezzék. Csak így biztosítható, hogy a mindenkit terhelő fenti alkotmányos kötelezettségek a gyakorlatban is érvényesüljenek. Az állam e téren megnyilvánuló sajátos, kiemelt felelősségét fogalmazta meg az Alkotmánybíróság is: „... Miközben a természetes és jogi személyektől a hatályos jogszabályi előírások ismeretén és betartásán túlmenően általános jelleggel és kikényszeríthető módon nem várható el, hogy magatartásukat valamely, a jogalkotó által nem konkretizált, absztrakt célhoz igazítsák, addig az állam oldaláról az is elvárható, hogy egyértelműen meghatározza mindazon jogi kötelezettségeket, melyeket mind az államnak, mind pedig a magánfeleknek be kell tartaniuk, egyebek között annak érdekében, hogy az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdésében nevesített értékek hatékony védelme érvényesüljön.”²⁰

4. Ahogy jeleztük, az Alaptörvény P) cikkében megfogalmazott hármaskötelezettség címzettje az állam mellett mindenki más is. Ugyanakkor az egyéni felelősségvállalásnak, a környezetünk alakításával kapcsolatos egyéni döntéseknek szükségszerű feltétele, hogy a szóban forgó elemek valódi értéke széles körben ismert és elismert, valamint érvényesíthető legyen. Az egyének és közösségek szintjén azonban e mindenkit terhelő kötelezettség érvényre juttatásának van egy további – környezeti ügyek esetén jogszabályban is kiemelten biztosított – feltétele: a döntéshozatalban való társadalmi részvétel.

A közös döntésekben való felelősségvállalás, a részvétel és ráhatás lehetősége alapjaiban más szintre helyezi a P) cikk oltalmi körébe tartozó elemek egyéni védelmét. Szintén említésre érdemes, hogy a fás szárúak értékének van egy további, előbbiektől eltérően talán nehezebben megfogható, de létező eleme: az érzelmi kötődés. Települési környezetben az élhetőbb lakókörnyezet érdekében sokszor lakossági kezdeményezés eredménye a telepített zöldfelület. Az élő rendszerek közti kölcsönhatásban – értsd az ember gondoskodását és „cserébe” a terebélyesedő fa számos, korábban említett kedvező ökológiai szolgáltatását – megjelenik ez az érzelmi többlet is: a helyi lakosok jellemzően ragaszkodnak az akár elődeik vagy saját maguk által ültetett fákhöz, fasorokhoz. Az ilyen esetekben **a zöldfelületi elemek valós értékének megfelelő védelme társadalmi oldalról rendszerint biztosított is, ugyanakkor hosszútávon a döntéshozatalban való részvétel alapozza meg e pozitív önszabályozó folyamatok tartósságát, generációkon átívelő voltát.**

Ahogyan a jelen generációnak joga, egyben – a P) cikk alapján – kötelezettsége a zöldfelület védelme, úgy ennek feltétele az is, hogy hatékonyan részt vegyen az ezeket érintő döntésekben. Mindez nem csupán az Alaptörvényből levezethető követelmény, hanem a környezeti ügyekben az

¹⁸ Az alapvető jogok biztosának a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó helyettesének, a jövő nemzedékek szószólójának javaslata a Fatestvér Programról, 7. oldal

¹⁹ Az Alkotmánybíróság 16/2015. (VI.05.) AB határozat [92]: „Az állami kötelezettség tehát önálló szabályozást nyert és hangsúlyt kapott az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdésében. Az Alaptörvény jelentős előrelépése a kötelezett kör kiterjesztése. Amíg az Alkotmány alapján a környezetvédelemben csak az állami kötelezettségek voltak hangsúlyosak, addig az Alaptörvény „mindenki” – így a civil társadalom és minden egyes állampolgár – kötelezettségéről is beszél.”

²⁰ 28/2017. (X. 25.) AB határozat [30]

Aarhusi egyezményen²¹ is alapszik. Ennek alapján biztosítani kell a környezeti információkhoz való hozzáférést, a nyilvánosság döntéshozatalban és az igazságszolgáltatásban való részvételét, amelyek egyben hazánk nemzetközi jog alatt vállalt kötelezettségei is.

5. A fás szárú növények szabályozásával kapcsolatos fenti aggályok (ideértve azok valós értékelésének hiányát, valamint a nem megfelelő ágazati jogi védelmet) magukban foglalják annak kockázatát, hogy akaratlanul is feléljük, felhasználjuk magunk körül a természeti értékeket anélkül, hogy tisztában lennénk azok valós értékével.

Amennyiben a települési zöldfelületeken található faállományt kedvezőtlenül befolyásoljuk, nemcsak a saját környezetünkben okozunk hátrányos változást, hanem egyidejűleg a jövő nemzedékek érdekeit is csorbítjuk.

Álláspontom szerint a fák Alaptörvény P) cikke szerinti megfelelő védelmének, valamint a jövő nemzedékek érdekeinek biztosítása érdekében megfontolandó egy olyan *zöldfelület-gazdálkodási kerettörvény* megalkotása, amely amellet, hogy az *Alaptörvény által megkívánt szintre emeli a zöldfelületek és benne a fás szárú növények védelmét, rendelkezik azok valószerű értékeléséről, valamint az értékek következetes érvényesítésére* vonatkozó szabályokról is, biztosítva, hogy mindezeket kellő súllyal vegyék figyelembe minden döntéshozatal vagy beavatkozás során.

Budapest, 2021.

Dr. Bándi Gyula
a jövő nemzedékek szószólója

²¹ A környezeti ügyekben az információhoz való hozzáférésről, a nyilvánosságnak a döntéshozatalban történő részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról szóló, Aarhusban, 1998. június 25-én elfogadott Egyezmény kihirdetéséről szóló 2001. évi LXXXI. törvény